

Válságban a magyar film?

Jegyzetek a pécsi filmszemléről

Szélsőségeket kedvelő gondolkodásunkra példát az ideai pécsi filmszemle szolgáltatott. A hagyományos szakmai vita ugyanis a „Válságban van-e a magyar film?” címet is viselhette volna. Sőt a kérdés nemcsak a vitát, hanem a szemle más eseményeinek atmoszféráját is meghatározta. A filmszemle napjaiban jelent meg például egy nálunk szokatlan természetű kiadvány, Lukács Antal és Nemes Karoly Rőpirat a magyar filmművészet helyzetéről című 70 oldalas vitairata. A tanulmány a fesztivál egyik legkapósabb kiadványa lett, s ha a válság szó nincs benne, kérdőjelel nélkül tartalmazza az említett címet. A röpiratot itt most lehetetlen részletesen ismertetni, de egy mondata talán képes érzékeltetni, miről is van benne szó. „A hazai válság iránti érdeklődés elgondolkodtató mértékben lelohadt, és az eszmei tétovaság, bizonytalanság vált észrevehetővé” — írják a szerzők a legújabb magyar filmekről.

Ezt az álláspontot természetesen többen tagadták. B. Nagy László, az ES filmkritikusa, aki a vita bevezető előadását tartotta, arról beszélt, hogy az a fejlődés, amelyet négy esztendővel ezelőtt éppen a pécsi vita azzal jellemezett, hogy meghirdette a magyar film „aranykorát”, teljesen folytatódik. Szó sincs válságról, sőt aggodalomra sincs ok. Nincs érdemleges különbség az akkor gyártott filmek és a mostaniak színvonala között.

Kialakult egy „centrista” álláspont is. Válságról eszerint sincs szó, de színvonalkülönbségről igen. Más a Szegénylegények és más a Sirokkó — mondotta például a vitát vezető Gyertyán Ervin —, más a Tízezer nap, mint az Ítélet. Jancsó és Kósa e két filmjének összevetéséből kiderül, hogy az utóbbi években csakugyan valamiféle kifáradás jelentkezett a magyar filmművészetben.

A vita ebben a légkörben zajlott és mindenféle érdemleges végeredmény nélkül fejeződött be. Határozat persze egy ilyen vitán nem születet, azt is képtelenség feltételezni, hogy egy tanácskozási igazságot tehet a magyar film bonyolult dolgaiban. Filmtermésünkben mindkét álláspont képviselői találhatnak maguknak bizonyító erejű példákat. Aki az aranykor folytatását keresi, éppúgy hivatkozhat filmekre, mint aki a válságot akarja bizonyítani. Ebben a dologban csak az idő, a jövő dönthet. Most utólag például úgy tűnik, kissé elhamarkodott volt az aranykor meghirdetése. S talán túlzás a szó igazi értelmében válságról is beszélni.

Felvetődött a vitában, hogy nem a kultúrpolitika megváltozása következtében keletkeztek-e a filmművészet nehézségei. A válasz a különböző álláspontok képviselői részéről egyértelmű nem volt. Nem változott a kultúrpolitika. Ellenkezőleg, az ismert erőfeszítések a demokratizmus fejlesztésére, egyebek között arra mutatnak, hogy szó sincs a művészeti alkotómunka adott lehetőségének adminisztratív megnyirbálásáról. Ezt bizonyítják egyébként a pécsi szemlén bemutatott külföldi filmek is. A művelődéspolitikai törekvéseire — mint ismeretes — nemcsak a nálunk gyártott filmekből lehet következtetni, hanem abból is, milyen filmeket veszünk külföldről; ez mindig így volt. A pécsi szemlén látott külföldi filmek azt bizonyítják, hogy nem szűkülnek, hanem táguznak az alkotói lehetőségek. Tekintve, hogy ezek a filmek a nagyközönség elé csak bizonyos idő után kerülnek — egy, esetleg másfél év múlva — a kultúrpolitika jövőjébe engednek bepillantani. Jelenné, tehát a tényleges művészetpolitika hordozóivá ezek a filmek ugyanis csak akkor válnak, ha közönség elé kerülnek.

Különösen három külföldi filmre kell hivatkoznunk, a svéd Bergman Csand-jére — Szegeden elterjedt, hogy a filmet „jó felére” meghúzták, az igazság viszont az, hogy egy kockát sem vágtak belőle —, a lengyel Wajda Tájépk csata után-jára és az olasz Antonioni Zabriskie Point-jára. A Csand a fojtogatott magányról, a Tájépk azokról a koncentrációs táborokba zárt lengyelekről szól, akiket az amerikaiak hosszú hónapokkal a háború után sem engedtek ki a lágerből, a Zabriskie Point pedig Amerika mai lázadó fiataljairól. Az a kultúrpolitika, amely ezeket a filmeket bemutatja, semmiképpen nem nevezhető szűkkeblűnek, vagy szűklátókörűnek.

Ha azonban a kultúrpolitika töretlen, miért nem folytatódik a filmekben az aranykor? A pécsi szemle bizonytalanul válaszolt a kérdésre. De talán csak azért, mert végtelenségben, aranykorban és válságban gondolkodott. Ha mindkettőt feladnánk, ha elismernénk, hogy éppoly, elhamarkodottan beültünk aranykorról, mint most válságról, újra kellene végiggondolni a dolgokat. Ez viszont már egy másik vita feladata lenne, s még nem is biztos, hogy megnyugtató eredménnyel járna. A tét azonban megérné a kockázatot.

Ökrös László

Kiállítási napló

A XVII. Vásárhelyi Őszi Tárlat

Tizenhetedik alkalommal nyílt meg a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban a hagyományos Vásárhelyi Őszi Tárlat. A vasárnap délelőtt megkezdődött a tárlatnyitó — amelyen megjelent Molnár János művelődési miniszterhelyettes, Győri Imre, az MSZMP KB tagja, a Csongrád megyei pártbizottság első titkára, Ormos Tibor a Képző- és Iparművészeti lektorátus vezetője — dr. Dömötör János, a Tornyai Múzeum igazgatója, országgyűlési képviselő üdvözlője a vendégeket, majd Csoóri Sándor költő mondott beszédet. Szavai után Sajti Imre, a városi tanács vb-elnöke átadta a Tornyai-plakettet és a szokásos munkajutalmakat. A plakett birtokosa ezúttal Csohány Kálmán Munkácsy-díjas grafikusművész lett, aki egyben tízezer forintos munkajutalmat is kapott. Fülöp Erzsébet festőművész, Nagy Sándor szobrászművész, valamint Magos Gyula festőművész munkásságát 5-5 ezer forinttal jutalmazták.

A szokásosnál ezúttal egy héttel később megnyílt Vá-sárhelyi Őszi Tárlatról szólva a beszámolóit aligha lehet másal kezdeni, mint Csoóri Sándor ünnepi beszédének ismertetésével. Piros ingében ugyanis tizes szavakat mondott a költő. Olyan tizeseket, amelyeknek sokakat és sokáig éget majd a parazsa. Azt kérdezte: az utóbbi időben nem apadt-e meg Vá-sárhely képzőművészete? Majd azt: mikorra, s hogyan várható az egyre sürgetőbb változás, amely új szakaszt nyithat azok művészetében, akik eddig „fesztek, de nem fogalmaztak”, akiknek „ideológiája a csőnd lett”.

Amilyen súlyosak, olyan őszinték ezek a szavak. Súlyosak, őszinték — és már régben érnek a kimondásra.

Hely is, idő is jóval több kellene ahhoz, hogy egyáltalán eltűnjön a mondottak igazsága, s a meghök-szentelt, de a régi kedvenceitől el nem tántorított drukkeres szenvedélyével alaposabban körüljárjuk azt. Mindenesetre, hely és idő híján is bízhatunk a kényes-rőlünk Csoóri Sándor szavaira, legfőlegben olyasmit dörmögve fogunk között, hogy egy-két olyan nagy művész azért nőtt már ki az itteni tájból, akinek festészetéhez többet adott az érdeklődők figyelmé, a barátság szeretete, mint másoknak a tételekbe foglalt, utmutatól szánt esztétika.

Ami egyébiránt magát a XVII. őszi tárlatot illeti, annak rendezői elsősorban válogatási szigorukkal hívták fel magukra a figyelmet. Ezt a szigort jelzi, hogy most zárva maradt a bejáratról jobbra eső kis grafika-terem: néhány paraván „silbakja” mutatja csak, hogy ezúttal nem akadt kellő számú és színvonalú metszet, tus- vagy ceruzarajz.

Ami viszont e műfajban bemutatásra érdemesnek bizonyult, az a nézőknek sok örömet szerez. A kitüntetett Csohány Kálmán fegyelmzett rézkarcai, Engel Tevén István apróra megdolgozott, szellemes illusztrációi, Rékassy Csaba mesterien ar-

chaizáló lapjai mind-mind egy jól iskolázott, töprengő, vívódó művészcsoporth rangos munkái közül emelkednek ki.

Hasonlóképpen szűk rés nyílt a festményeknek is. Átjutni rajta csupán azokat a munkákat engedték, amelyek a grafikához hasonlóan a töprengés, vívódás lélek-kohójában születtek. Így most valamivel kevesebb indulat, de több értelem sugárzik a „színezésükben” is visszafogottabb táblákról. Nevek, művek? Németh József, Szalai Ferenc, Almási Gyula Béla — a három leg-vásárhelyibb vásárhelyi — sokszor megdicsért, régi önmagát hozza. A négy képpel szereplő Fodor József pedig annál is többet, csakúgy, mint Somos Miklós, akinek tizenkét táblás, „Bestiariu-mát” még bizonyára sokfelé fogják emlegetni. A szigorú válogatáshoz igazán méltóak a szegediek is — Dér István, Fontos Sándor, Pintér József, Zoltánfi István, Zombori László —, akik már nem vendégek, hanem éppen „színvonalartók” — sőt: emelők — Vásárhelyen”. (A festészeti anyagban — el-lentében a grafikákkal — egy-két dolog azért zavar. Így például Fejér Csaba néhány munkájának a szépnél is szebb dekorativitása, vala-mint Hézsó Ferenc stílus-újítása, amelynek éltetője — legalábbis érzésünk szerint — nem annyira az élmény, sokkal inkább az ötlet.)

Akác László

Festett paraszthútorok

Rendelésre készült népművészeti kincsekből, múzeumok raktáraiba gyűjtött ládákban, szegedi, vásárhelyi, apátfalvi, tótkomlósi, orosházi tékákból, tükrösök-ből, tálasokból, korsóállók-ból, karos- és sarokpadok-ból, gondolkodó-székekből, a tisztaszoba mennyezetes ágycsónak, Karasz János bölcsőjéből, a vetett ágycsónak, a készült díszes székekből, asztalokból rendeztek szép kiállítást a múzeumi hónap keretében a szegedi képtárban.

Parasztházak díszétül szolgált valamennyi, festettek mindent, ennél a közös vonás. Meg talán az, hogy az alkotók nevét itt sem ismerjük — a népművészet hamar elfelejtette mindig nagy alakjait, de sokáig őrizte alkotásait —, tudjuk viszont majdnem minden darabról, hogy kinek csinálták, és mikor készült. A dátum sokszor annyira pontos, hogy szinte csak az hiányzik, reggel, délelőtt vagy este lett vele készen a mester. Az egyik szép Pipis Anna széke volt, a másik Török Mihályné, a menyasszonyi láda Kotsis Julianné, a terjedelmes, majdnem gögös, fölfelethető adókönyvet, kalendáriumokat, családji iratokat, patikaszereket, esetleg a pálinkás butellát őrizte a maga korában — saroktérké pedig „Bobor János uramé”, 1795-ből. Szép példánya a kiállításnak az a hatalmas szék, aminek a támlájáról derül ki, hogy csizmadiaé lehetett valamikor, hiszen belefáragták a csizmát is, mustát is Tótkomlóson. (Úgy látszik, a szlovák ősök szívesebben fáragtak mint a többiek.) Későbbi örökösöknek kellemetlen lehetett a derék csizmadia emléke, mert szépen fáragott nevét levakarták egészen a pontig. Az, hogy 1833-ban készült, szerencsénkre maradt meg. Ugyancsak mesterséges jelvénye díszíti egyik padot is: kovácstilló,

A plakettek, szobrok? Megszoktuk már, hogy a magyar éremművészet jelesei visszatérő vendégek Vá-sárhelyen. Ligeti Erika most is igazán kirukkolt, hasonlóképpen Szöllősy Enikő és Szabó Iván.

Szabó Iván egyébként a szobrászok nem túl népes táborából is kiemelkedik: két faoszlopa, Mitosz című reliefs nagyra szép, nemcsak érdekes. Szathmári Gyöngyi Két leánya, Tóth Sándor sírköböl faragott Metamorfózis — ismét csak Szeged üzeneteként — méltó a rangos környezethez.

Rangos környezet?

Visszagondolva a megnyitótó szenvedélyes szavaira, bizony rá kell erre így kérdezni. Rákérdezve pedig valami olyasmit kell mondani, hogy az, feltétlenül az, még ha színvonalban a jó értelemben vett szenzációkeltésben el is marad a múlt évek egy-két tárlatától. S ha már ilyen, akkor feltétlenül megérdemelte a Csoóri Sándor-féle indulatos számonkérést, éppúgy, mint ahogy — reméljük — kiváltja majd a teoretikusok erősebb érdeklődését, amelynek eredményeképp már nemcsak festeni, de hamarosan „fogalmazni” is fognak Vásárhelyen.

Erősen várjuk, mikor telik meg az érvelés zajával a mostani „csőnd”!

Akác László

Rádióvetélkedő Szeged és Szabadka között

A Tisza Szálló hangversenytermében vasárnap délelőtt 10 órai kezdettel tartották meg Szeged és Szabadka ifjúságának rádióvetélkedőjét. A műsorral egybekötött felvétel során kérdések hangzottak el Magyarország és Jugoszlávia földrajzáról, történelméről, mai életéről.

A zsűri — amelynek elnöke Csuka Zoltán, az ismert műfordító volt — számos díjat ítél oda a szegedi és a szabadkai fiataloknak. Többen nyertek külföldi utazásra jogosító utalványt, lemezt, játsszót, fényképezőgépet, táskarádiót, hanglemelt.

Padisák Mihály, a magyar játékevezető, illetve Papp Imre az újvidéki rádió munkatársa összesen mintegy négyórás műsort vett fel, amelynek „megvágott” — egyórás — változata Jugoszlávia nemzeti ünnepén, november 29-én, délelőtt 10 óra 3 perckor a Kossuth-rádió hangzik majd el.

A rádiófelvételen részt vett Faggyas Sándor, a magyar rádió ifjúsági osztályának vezetője és Szalay István az újvidéki rádió főszerkesztője, akik megbeszélést folytattak a két rádió további együttműködéséről.

A vetélkedőn több szegedi művész is közreműködött. Így Papp János és Vág Mari a műsor konferanrszói voltak, Lelkes Dalma pedig Fehér Ferenc jugoszláviai magyar költő versét mondta el.

Nemzetközi jogász-konferencia

Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, az NDK, Románia, a Szovjetunió és Magyarország képviselőinek részvételével nemzetközi jogtudományi konferencia kezdődött hétfőn Pécsen, a Technika Házának Bartók-termében. Magyarországot dr. Markója Imre, az igazságügy-miniszter első helyettese, dr. Szabó Imre akadémikus, az Állam- és Jogtudományi Intézet igazgatója és számos helyi szakember képviseli.

Az első napon két téma szerepelt a napirenden: „Az állampolgárok és szervezeteik részvétele az igazságszolgáltatási tevékenységben” és „A döntőbizottságok és azok tevékenysége a szocialista államban”. Kedden „A jogszolgáltatás törvényességének biztosítékai az államigazgatási tevékenységben” és a „Jogpolitika, törvényesség és jogszolgáltatás”, míg a harmadik napon „Az igazságszolgáltatási tevékenység szerepe a szocialista államban” témákat vitatták meg a konferencián.

Univerzális talajművelő

A világ mezőgazdaságában páratlan az a gép, amelyet a görgős-ek ismert fel-találójá, Szabó István jelentett be a Találmányi Hivatalban. Mit „tud” az új gép? Az MTI munkatársának erre a kérdésre Szabó István elmondotta:

— Új találmányom lényegében egy univerzális talajművelő gép, amely képes arra, hogy öt hagyományos felszerelés munkáját egyszerre végezze el. A továbbfejlesztett és más munkale-mekkel felszerelhető görgös-

eke egymaga helyettesíti a tárcsát, a boronát, a rögtörő hengert és a talajfelszint egyengető felszerelést. Arra is lehetőség nyílik, hogy a munkalemekkel a hagyományos típusú ekéket is felszereljék, tehát új módszere-met — véleményem szerint — aránylag rövid idő alatt széleskörűen el lehetne terjeszteni.

— A találmány alapján gyártható gépek készítésére szerződést kötött velem a Vörös Csillag Traktorgyár.

Jutalomműsor

Jóformán meg sem száradt a tinta a szombaton kiosztott okleveleken, a szegedi öntevékeny művészeti csoportok és szólisták, az Ün-nepelj velünk! mozgalom legeredményesebb résztvevői máris közönség elé álltak. Vasárnap délelőtt a Juhász Gyula Művelődési Központ nagytermében jutalommműsori adtak a kongresszusi munkaversenyben és az árvízvé-dekezésben kitűnt szocialis-ta brigádok tiszteletére. A szegedi nagyüzemek, a makói gépgyár, a vásárhelyi mér-leggyár és HÓDIKÓT dolgo-zóit a rendező Szakszerve-tek Csongrád megyei Taná-csa nevében Hajas László titkár köszöntötte.

A közel háromszáz szereplőt mozgató színes műsor Bácskai Mihálynak, a nép-

művelési tanácsadó szakre-ferensének átgondolt ren-dezésében szép közönség-sí-kert aratott — jóllehet a te-rem olykor szűknek bizo-nyult. A miniatűr színpad és közvetlen előtere táncosoknak, irodalmi színpad-soknak, hangszereseknek, kóru-soknak csak mostoha lehe-tőséget biztosít. Kiváltképp az EDOSSZ Szeged Tánc-egyesület bemutatóját (Kerek Attila Verbunk-fantáziája) és az utóbbi hónapokban lát-ványosan fejlődő, tehetséges táncospár, a Sonderklasse osztályban versenyző Fodor Katalin-Maros Zoltán ket-tős produkcióját zavarta a karsu színpad. A maga ne-mében bravúros munka a Minerva Színpad tévében is látott programja, Weöres Sándor Magyar etűdök cí-

mű összeállítás (Konter László rendezésében), de tetszett a Színpad két „szó-listájának”, Fekete Gizellá-nak és Teszáry Gábornak versmondása is — Teszáry szegedi költő, Veress Miklós hálás lehetőségeket kínáló költeményét, az Utazást mondta el. A műsor lendüle-tét négy kórus, az Erdős János vezette MAV Hazánk vegyeskara, a dr. Mihálka György vezette szakszerveze-ti munkáskórus és Kardos Pál két együttese, a főiskolai női kar, valamint a Bartók Kamarakórus biztosította. A szentesi Horváth Mihály gimnázium dílákszínpada, Bácskai Mihály rendezésé-ben, Meg kéne házasodni címmel játékos népi feldol-gozásokat mutatott be.

N. I.